

Голові спеціалізованої вченої
ради Д 26.456.02 в Інституті
вищої освіти Національної
академії педагогічних наук
України, проф. В.К.Майбороді

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогіки факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Марушкевич Алли Адамівни про дисертацію Романюк Світлани Захарівни «Розвиток рідномовної освіти українців в умовах західної діаспори (XX – поч. XXI ст.)», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність обраної теми дослідження

В умовах входження України у світовий цивілізаційний простір назріла нагальна потреба у формуванні конкурентоспроможної національно свідомої особистості громадянина України, здатного збагачувати духовні цінності свого народу, сприяти консолідації українців у світі. В цьому процесі важливу роль покликаний відіграти досвід забезпечення рідномовної освіти зарубіжних українців, які впродовж тривалого проживання у чужомовному середовищі зуміли зберегти українську мову, розробити теоретичні засади її навчання в білінгвальному соціумі та віднайти шляхи їх реалізації у системі етнічного, а також державного шкільництва англomовних країн.

Досвід забезпечення рідномовної освіти, попри свою унікальність, ще не був об'єктом системного аналізу в історико-педагогічній науці. Ідея компетентнісно спрямованого, комунікативно діяльнісного навчання мови, формування мовної особистості з високим рівнем комунікативної культури яку утверджують державні законодавчі акти, перед усім Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 р.р., Концепція державної мовної політики України (2010р.), Концепція мовної освіти в Україні (2011р.),

Державна програма співпраці з закордонним українством на період до 2015 року (2012 р.), положення Закону України «Про вищу освіту» та необхідність вдосконалення рідномовної освіти українців сприяли доведенню дисертанткою актуальності і доцільності вибору для дослідження проблеми розвитку рідномовної освіти українців в умовах західної діаспори (XX – поч. XXI ст.).

З огляду на те, що вітчизняною наукою концептуально не узагальнено позитивного досвіду української діаспори у соціолінгвістичному, системномовному, лінгводидактичному плані, а також через відсутність цілісного історико-педагогічного порівняльного дослідження означеної проблеми у визначених хронологічних межах актуальність рецензованої дисертації не підлягає сумніву. Її поява є переконливим доказом доцільності ґрунтового вивчення педагогічних явищ і процесів минулого, творчої спадщини українських педагогів діаспори та використання результатів цих досліджень для подальшого удосконалення навчальної і виховної практики в українському зарубіжжі.

Однак, дисертантці бажано було б конкретніше окреслити можливості екстраполяції позитивного досвіду рідномовної освіти закордонних українців не лише в освітньому, а й суспільно-політичному просторі України, що логічно випливає із змісту підрозділу 5.2; акцентувати увагу на детальнішому розкритті спільних проблем рідномовної освіти материкових і діаспорних українців Канади, Сполучених Штатів Америки, Австралії, Великобританії.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у тексті дисертації, підтверджуються результатами здійсненого дисертанткою на основі ґрунтового й усебічного аналізу значної і ще не сповна освоєної сучасними українськими вченими джерельної бази дослідження.

Структура аналізованої дисертації є логічно вибудованою, предсталеною вступом, 5 розділами і висновками до кожного з них, загальними висновками, списком використаних джерел, додатками, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень. Зміст розділів дисертації підпорядкований її меті та завданням.

Найбільш суттєві наукові результати, одержані дисертанткою, ґрунтовно висвітлено у загальних висновках та оприлюднено в опублікованих працях (1 монографія, 2 навчальні посібники, 45 статей у фахових виданнях та 17 – у матеріалах конференцій).

У дисертації вдало умотивовано вибір теми дослідження, визначено мету і завдання, обґрунтовано добір методів, серед яких загальнонаукові (історіографічний, біографічний, порівняльний, ретроспективний), емпіричні (бесіди, спостереження, опитування, вивчення продуктів діяльності), проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний, історико-структурний, історико-типологічний, історико-географічний, історико-системний, контент-аналіз, прогностичний (актуалістичний). Щоправда, дисертанткою лише частково конкретизовано, в яких випадках і як саме використовувались емпіричні методи.

Незаперечною є наукова новизна одержаних результатів, оскільки в дисертації вперше в педагогічній науці здійснено комплексне дослідження наукових засад теорії і практики навчання української мови в умовах західної діаспори впродовж ХХ – початку ХХІ ст.; виокремлено сім проблемно-тематичних груп наукових джерел – вітчизняних і зарубіжних; запропоновано й науково аргументовано періодизацію генези рідномовної освіти українців та її лінгводидактики; охарактеризовано суспільно-історичні та соціокультурні передумови формування рідномовного середовища українців Австралії, Великобританії, Канади, США в досліджуваний період; обґрунтовано внесок у розвиток теорії і практики навчання української мови в англomовному середовищі країн проживання українців провідних педагогів, лінгводидактів західної української діаспори; визначено організаційно-

педагогічні умови становлення і розвитку рідномовної освіти українців у діаспорі; розкрито дидактичні засади створення підручників для навчання української мови в системі етнічного і державного двомовного шкільництва; виокремлено провідні напрями й тенденції розвитку рідномовної освіти українців у англomовних країнах; окреслено перспективи використання досвіду забезпечення рідномовної освіти зарубіжних українців в Україні на різних рівнях.

Винятково важливим для підтвердження результатів наукового дослідження є введення С.З. Романюк до наукового обігу маловідомих і невідомих автентичних матеріалів (навчальні програми, підручники, посібники, науково-педагогічні видання, публікації в періодичних виданнях педагогів західної української діаспори). Заслуговує на увагу її вміння якісно аналізувати, узагальнювати, систематизувати матеріали дослідження.

Науково виправданим вважаємо глибокий аналіз розвитку рідномовної освіти українців в умовах західної діаспори у часово-просторовому вимірі, що дало можливість дисертантці переконливо розкрити вплив провідних тенденцій еволюції етнічної спільноти та мовної політики держав проживання на спрямованість навчання української мови в полікультурному соціумі і показати, що будь-який компонент освітньої системи набуває вирішення з огляду на певний історичний проміжок часу, у конкретному національному контексті, у певних соціополітичних умовах.

Надзвичайно цінними для сучасної української лінгводидактики, яка веде активні пошуки ефективних засобів навчання української мови як іноземної в Україні, вважаємо ґрунтовно розкриті теоретичні й практичні здобутки провідних педагогів, лінгводидактів західної діаспори в системі рідномовної освіти підростаючих поколінь, її навчально-методичного забезпечення (розділи дисертації 2, 3).

На особливу увагу заслуговує розкриття досвіду діаспорних лінгводидактів у виробленні дидактичних засад створення навчальної літератури для освоєння української мови у системі рідномовного та

державного шкільництва країн поселення, що надзвичайно важливо для сучасної освітньої галузі України як поліетнічної держави (розділ 4).

Вартими уваги в сучасній мовній ситуації в Україні є оригінальні міркування дослідниці щодо особливостей функціонування української мови в поліетнічному середовищі, підготовки педагогічних кадрів для її навчання в умовах англійського білінгвізму, ролі мовної політики держав поселення й України в розвитку рідномовної освіти українців.

Вагомим є для навчання та виховання дітей і молоді практичне значення одержаних результатів дослідження. Це підтверджено використанням матеріалів роботи у навчально-виховному процесі шести вищих навчальних закладів України. Матеріали дисертації можуть використовуватись у підготовці до майбутньої професійної діяльності здобувачів педагогічної освіти ВНЗ України.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження С.З.Романюк достатньо обґрунтовані.

Однак, на нашу думку, текст дисертації суттєво збагатили б наведені в монографії зразки методичних прийомів навчання української мови в системі рідномовного шкільництва (с.257-281) та державного двомовного (с.378-391); у дисертації доцільно було б ширше розкрити методику роботи вчителя в об'єднаних (лучених) класах, оскільки в Україні досі функціонують класи-комплекти та малокомплектні школи; в авторефераті варто було б представити найважливіші таблиці, наявні у тексті дисертації; джерела дослідження бажано було б класифікувати та окремою складовою представити в дисертації і авторефераті.

Вірогідність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Вірогідність одержаних автором наукових результатів не викликає сумніву, оскільки вони цілком відповідають поставленій меті, конкретним завданням рецензованого дослідження і змісту його найважливіших

положень. Вони досягнуті завдяки системному використанню комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів і ґрунтовній джерельній базі. Одержані дисертанткою результати представлено у висновках до розділів та загальних висновках.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на 30 міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференціях і читаннях.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Аналіз автореферату засвідчує, що він повністю відображає зміст дисертаційної роботи, а 70 наукових публікацій (1 монографія, 2 навчальні посібники, 67 статей) з достатньою повнотою висвітлюють основні положення й висновки дисертації та цілком відповідають встановленим вимогам.

Обсяг і зміст дисертації показують, що рецензована робота є самостійним, оригінальним дослідженням, виконаним на високому науково-методологічному рівні, що свідчить про широку ерудицію та професійну компетентність автора.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

Дисертаційна робота Романюк Світлани Захарівни є завершеною, самостійною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для загальної педагогіки та історії педагогіки, суттєво збагачує знання про здобутки зарубіжних українців у розвитку теорії і практики навчання української мови у полілінгвальному соціумі провідних англomовних країн світу протягом ХХ – початку ХХІ століть.

Дисертаційна робота С.З. Романюк «Розвиток рідномовної освіти українців в умовах західної діаспори (ХХ – поч. ХХІ ст.)» відповідає кваліфікаційним вимогам п. 9, п. 10, п. 12 та п. 13 «Порядку присудження

наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а її автор – Романюк Світлана Захарівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент –

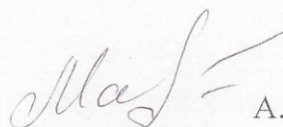
доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри педагогіки

факультету психології

Київського національного

університету імені Тараса Шевченка

А.А. Марушкевич

